

**R. P. Christophori De Ortega È Societate Iesu, Quondam
Scolasticæ Theologiæ publici Professoris, ac ejusdem
Facultatis Præfecti ... Theologia Controversiarum
Dogmaticarum, & Scholasticarum, de Divina ...**

**Ortega, Cristóbal de
Lugduni, M.DC.LXXX.**

V. An Deus creatis cunctis immediatè per seipsum prouideat.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94285](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94285)

QVÆSTIO V.

An Deus creatis cunctis immediatè per se ipsum provideat.

¶ Oc solum admodum, quo Deus cunctis provideat creatis postremo loco examinandum restat. Siquidem, etsi per virtutes administras à Deo ad ceterarum curam, providentiam, & gubernationem habendam, & immediatè exercendam deïunatas, & delegatas, omnibus tamen Deus provideat: uti imperatores, & Reges pro regibus, Gubernatoribusque Provinciis, quibus personaliter non adsunt, ut earum negotia quæque per se ipsos videant, disponant, & provideant; tamen provinciarum Regni sui omnium curam gerere, & providentiam habere absolute, ac verè dicuntur. Quare an per se ipsum creator omnium Deus immediatè curam gerat; an mediatè & per alium, seu per alios alius provideat? præsentis questionis scopus, & examen est.

CERTAMEN I.

Philosophie Principum, Platonis, & Aristotelis errores.

1. Vidimus question. 4. certam. 1. Platonem, & Aristotelem in sphaera obiectorum, seu rerum creatarum, quibus provideat Deus non errasse, neque cum iusto angustiorum designasse tandem: cum expresse ad creata omnia, & singula extendi docuerint: quare immediatè providentiæ terminos curiosos, angustioresque solummodo potuerunt designare: ut idcirco Nazianzen. orat. 1. de Theolog. colum. ultim. Aristot. providentiam angustam, & icinam vocare fors merito poterit, de immediatè, & per se ipsum habita, & exercita à Deo, erga creaturas singulas providentia; & Iulius quidem Syrenius 4. de Provid. rectè omnino de divina Providentia in omnibus sensisse indicavit, ac multa eius eruditione, textuumque recitatione confirmat. Platonem verò alij plures ab omni circa Dei providentiam errore pergere contendunt. Falsum de utriusque mente examen omnium textuum pro alterutra parte allegatione, ponderatione, & pro utraque interpretatione, instantiarumque, & solutionum replicatione proluxa, nec scriptoris, nec scripti scholastici: quare neque institui nostri est; brevis tamen, & quantum scholastica patitur disputatio, de utriusque mente iudicium nostrum profertur.

2. Et de Platone quidem constat in Timæo, seu lib. de natura post init. dixisse: *ταυτάναυτον & φεύγοντων εξ ανωτάτης ιατάσεως redigit in ordinem vers. med. ea apud nos sententia semper rata, indubique præ cæteris habetur: quod Deus ea, cum talia non essent, quam pulcherrime, optimeque fieri poterant, ordinavit; & Dialog. 10. de leg. post med. ait: scire Deo non esse res parvas considerandas, nec voluptatis, pigritiæ, vel doloris causa emendandas, & ita exemplo confirmat illo supra à nobis recitato. Opifices quanto peritiores sunt, tanto arte vna in propriis ipsorum operibus, & parva simul, & magna excussivius, absolutiusque perficiunt, Deus vero qui sapientissimus est, & curare potest, ac vult, parva, que facilius gubernari possunt, propter pigritiam, & remanentem negliget? nullo modo. Hæc pro sententia Platonis de immediatè Dei per se ipsum erga creata omnia, & singula providentia. Nihilominus censetio illam erga omnia immediatam non asseruisse, Nam*

in Timæo, seu lib. de natura totus est Plato in laudibus divine providentiæ circa partes universi, atque expresse inter principium, & medium ait: *Deus à se creatis* (nempe Angelis, siue intelligentibus) *animarum generationem, & gubernationem demandasse; nec attingere per se ipsum voluisse, ne incorruptibilia prodirent*: cum quo stat horum curam non negligere, nec præ ignavia omittere, ut peritorum opificum exemplo fundet; nam, & hi indutiorum discipulorum bene ab ipsis instructorum arte, & manibus picturæ, sculpturæ, aut artefacti alterius, cuius perficiendi absolutissimè curam non negligunt, nec præ ignavia omittunt, demandant.

3. Accedit Patres antiquos Platonice doctrinæ studiosissimos, addictissimosque, ut plurimum Ascleas, ita de eius in re hac mente censuisse. Nissenius 8. Philosoph. cap. 3. & 4. seu potius Nemesius de animæ facultatibus cap. 44. init. Cyrill. Alexand. 2. contra Iulianum sub med. & libro tertio post med. paragraph. *Non ex his sola*, Proclus. 6. Theolog. Plat. cap. 6. Plutarchus de fato, Marcellus Ficinus in Protagora, & de Theologia Platonis cap. 5. & lib. Plotini de pulchritudine cap. 5. Confirmatur: quia ad purum Platonici Philosophi, ac doctrinæ Platonice in omnibus tenacissimi ita ex Præceptoris sui sententia de cura corruptibilium diis creatis, siue intelligentibus à Creatore Deo demandata aiebant: ut quoddam dæmones, id est Angelos, corruptibilibus hominis actionum custodes, ac præfides constitutos à Deo docerent: penes quos rerum agendarum administratio extaret, & honorum fortune cura esset, eorum doctrinam statam, & concordem recitat Augustinus 9. de civitate cap. 1. *Constituit esse medios Angelos inter homines, & Deus: ut hinc perferant desiderata; inde referant perpetrata*. Confirmatur vigentius. Nam Aristoteles Platonis auditor, eiusque doctrinæ in plerisque aduersus, alitè ad hoc ex Platone errorem, exhibet, ut cum euomere illam non poterit, proprium tandem etiam fecerit, lib. de mundo ad Alexandrum sub med. dicens: Deum non per se immediatè, sed mediis administris causis omnia, minima etiam, gubernare, ut Perfarum Rex omnia sui Regni per suos ministris gubernat: & quamvis hic liber explorato Aristotelis non sit, valde tamen hæc sententia ex alio eius errore iam recitando Aristotelis fuisse conuincitur: idcirco rectè S. Th. 1. p. q. 22. art. 3. corp. huic indubitato errorem Platoni ascribit.

4. De Aristotele obiter sententiam tulimus Platonis errorem memoratum exhibisse. Ne tamen Præceptoris profus consentiret præfatum errorem, & aliter fundavit, & auxit. Non enim ideo Deo immediatam, & per se ipsum creatorum imperfectiorum curam, & providentiam denegavit, ne corruptibilia, incorruptibilia quasi & contactu diuino, fierent; sed quia eorum cura, & providentia per se ipsum immediatè Dei maiestatem dedecet, habereturque à Deo per virtutes administras mediata decentior, & dignior, ut exemplo Regis Perfarum ostendi putabat: cuius, & regum similium maiestatem se ipsis de vilibus, & abiectis immediatè curare, ac providere minimè decet, & 12. metaph. cap. 9. eadem insistenti rationi, ait. *Absurdum esse primam mentem de quibusdam cogitare: & melius esse quadam non videre, quam videre*. Quod non de purè speculatiua visione dixit, (ut vidimus contr. de scientia tom. 1. de Deo) sed de practica scientia, prouisiua, & consultiua dispositionis rerum, quarum curam habet: hoc enim, & verbum cogitare, & contextus suadet, & verbum videre, quod solam speculatiua cognitionem sonat. Nam, etsi videre, physicè loquendo solam obiecti visionem, & ad spectum sonet; in politicis, & moralibus, agendisque quibusque tantundem valet, ac providere de electione dispositioneque rerum agendarum. Sic vulgo, cum aliquid à nobis agi peritur respondemus, ni statim rei agende, & dispositionis conuenientia se prodant. Videbo & his, quæ à rege Hispano præstari petimus, quasi ex lege & prælo responsum illud est: *volo verè*.

5. Ampliavit, & extendit Aristoteles Magistri Platonis de mediata solum per Angelorum ministerium Dei erga creata sublunaria providentia, asserens: primum corpus à Deo moveri; cætera verò corpora moveri à primo

H h 3 illo

illo, nempe caelo: sublanarium scilicet, motus omnes, & proinde gubernationem, non Angelis, siue intelligentiis, sed caelo à Deo commissam esse docens: vt videre est 12. metaph. cap. 2. tex. 37. in quem errorem ex praua locorum scripturæ, quam legit intelligentia incidisse censent Patres à nobis citati q. 2. cert. 1. n. 1. Sed text. 52. fine & 8. Physic. inter med. & fin. docuit singulorum prouidentiam, & gubernationem immediatam naturæ incumbere; quare mediatam solum naturæ conditori Deo concessit: quem etiam errorem 6. Ethic. tradidisse his refert Nemefius lib. de facultatib. animæ c. 44. col. 2. Aristoteles à natura sola vult administrari singula: vt 6. Ethic. ad Nicomacum obscure significat, scilicet locis ex eo libro recitatis q. 2. cert. 1. nu. 2. Naturæ verò nomine, nihil aliud intelligit quam rei creatæ cuiusvis, ex quibus vniuersum constat, & omnium conuictum sumptuum naturas, & natuas inclinationes ad suas operationes commodum, & conseruationem, & sui, & presertim vniuersi cælestium corporum, & causarum vniuersaliorum, quas in creaturis recognoscit virtute, & influxu temperatas. Naturæ verò Auctorem, primumque motorem Deum, earens solum de medijs, vt suam naturam quævis, & particularis natura, & natura vniuersa, seu vniuersum totum conseruationem commodum, & finem assequeretur, prouidisse, quatenus naturæ eam natum inclinationem, & naturalem impetum ad ea omnia indidit, cum eam condidit.

6. Cum autem is solum Aristotelis in hoc suo errore non omnino vecors, & infans, satique ab ipso locis ex 6. Ethic. infirmatus sensus esse videatur: non nimium ab eo errore distare mihi visi sunt Durandus, & Adola concursum immediatum Dei cum causis secundis ad suos effectus negantes, vt vidimus in Physicis, contr. de actione, & passione, ubi Durandi sententiam aliunde confutauimus, quin ab hoc absurdo, (quod non mediocre sed magnum est) illam confutarem. Etenim, si semel productis causis creatis Deus cum eis ad suos effectus non concurrat, sed se solis illæ immediatè, & adæquatè, iuxta suam quæque virtutem, & natuum inclinationem impetumque eos edunt: nihil à prima mundi constitutione à Deo immediatè productum est, neque vterius prouisum in naturalibus effectibus (cuiuscumque generis) immediatè est: immò neque in liberis: quorum, scilicet, absque libertatis læsione seruandorum gratia in primis concursus Dei cum agentibus liberis negatus ab his est (vt expressior Adola declarat) indeque consequentiæ ergo, & cum causis creatis naturalibus negatur.

7. Erroris Platonici, & Aristotelici particula est Iulij Cæsaris error à nobis ex Luciano recitatus q. 4. cert. 1. n. 4. censentis Deum à vulgari hominum prouidentia vacare, Principumque, & Imperatorum vulgi prouidentiam immediatam committere: vt autem appareat, ad quam leuia offendicula, quantaque inconsequentia Plato, & Aristoteles in communem vtrique errorem incurserint, Deoque immediatam prouidentiam corruptibilem & sublanarium rerum denegarint, vtriusque fundamenta ipsorum principio de creatorum omnium immediatà à Deo productione, & creatione aduersantur. Etenim si ex immediato Dei quasi contactu per immediatam prouidentiam Dei de ipsorum conseruatione, & commodorum, ac finis cuique proprii assecutione corruptibilia incorruptibilitatem Dei immediatè ipsis prouidentis participarent; citius planè ex immediato Dei concursu, & efficientia ipsorum entitatem inime pertingentem Dei eorum conditoris participarent incorruptibilitatem: quare nisi negata Deo prima rerum per se ipsum immediatà conditione, immediatà earum prouidentia ipsi obinde negari consequenter nequit: sed neque ob indecentiam immediatæ prouidentiae earum in Deo ab Aristotele somniam: sapienter enim subtiliterque Ambrosius 1. Officior. cap. 13: Si non est prouidentia Dei minimissima, quæque res facit: ergo nec regere. Specialia verò argumenta, quibus hic error, & alius peculiaris Aristotelis de rerum immediatà prouidentia, & gubernatione à natura sola confutantur, certam sequenti affricimus.

CERTAMEN II.

Dei Prouidentia immediata erga res creatas omnes, & singulas Fidei, vt minimum, proxima est, & à Patribus tradita.

1. **P**robatur prima præfixæ conclusionis pars ex ipsius proutestimonij datis quest. 4. certam. 1. modis enim omnibus, absque vilo discrimine, Dei de causis prouidentia asseritur, nulla mediationis, & immolationis respectu vnius, quam alterius creaturæ differentia assignata: quin testimonio illo ex sapientia, aequaliter est illi cura de omnibus nulli creaturæ mediatius, aut immediatius, quam alteri Deum prouidere manifestè docemur: quare communis Platonis, & Aristoteli error de immediatà Dei prouidentia respectu intelligentiarum, vel cælorum, mediata vero respectu sublanarium, & corruptibilium aperte relictus. Superdem non æqua nobis cura de his est, quorum curam, & prouidentiam alijs delegamus, ac de iis, quorum per nos metipsos curam, & prouidentiam agimus, & habemus. Indeque erroris huius frustrum, vel cinis al insit à Iulio Cæsare ex cogitatus error ablegatur. Inter cæta tam hi errores, quæ error Aristotelis de immediatà prouidentia à sola natura repugnant vtriusque Sap. 14. Attingit à fine vsque ad finem fortiter, & æquè omnia suauiter. Dispositio autem hæc à Deo, & per Deum hic asserita immediatè est prouidentia, omnia pertingens à fine vsque ad finem (scu à maximo Angelique ad minimum vermiculum, vt ex Bernardo recitamus q. 4. num. 1. fine).

2. Huc etiam facit illud Psalmi 146. qui producit montibus fœnum, & herbam seruituti hominum, quæ iumentis escam ipsorum, & pullis coruorum sustentationem. Hæc enim prouidentiam de alimento horum animalium in Deo docent: & immediatam, & per se ipsam à Deo, vt verbum produci demonstrat; cuius locum significatu sequenti versu verbum dæ. possumus. Prouidentio enim, absolute dicta, de immediato agente solum proprie dicitur: non de mediatore, nisi cum addito modulationem concursus, & actionis denotante. Nec alio dicant, quæ Christus Dominus Matth. 6. & 23. Lucæ de Dei erga viles passerentis, quorum nullas absque Dei voluntate cadere, ac subinde, nec viuere, & seruari dicitur: de liliis agri, quæ à Deo ipso vestiti ad id spectant dicitur: de capillis capitis nostri, quos à Deo numeratos, ne absque eius scientia, & cura deciderent ex capitibus nostris, ac pereant: Deum per se ipsum immediatè, ac non solum mediatè, & per aliquem ad id à se conditum, curam, ac scientia, & voluntate propria, nec solum alterius, cui commiserit, prouidentiam rerum, etiam minimarum omnium habere, aperte demonstrant: item illud Matth. 8. de dormientibus Christum orantibus, vt ingredi porcos permitterentur iuxta Cyrilli Alex. doctam obseruationem à nobis notatam quest. 4. certam. 4. num. 1. versus finem. Quod si, animalibus fordidis, ac vilibus, herbis, folijs rosarum, & fœno, igitur, & sterquilino natis, se ipso prouident Deus, nec solum mandata alteri cura: citius de illis omnibus longe perfectioribus, se etiam ipso, immediate curabit: argumento, quo Christus Dominus citatis Matth. & Lucæ locis discipulis suadet, ac patet demonstrat.

3. Porro Platonis Platonis hoc ipsum, ac si Christi Domini ore recepisset, docuisse refertur ab Augustino, de ciuit. cap. 14. circa med. cuius verba recitamus quest. 4. certam. 4. num. 1. mod. Patres verò hæc proutestimoniam Dei per se ipsum, nec solum per delegatam proutestimoniam, aut virtutem, siue particularem, siue naturæ vniuersæ administrant.

administram, creatis providere consone docent, & testimoniis per antecessores questiones omnes recitatis contendunt: ut textibus ipsi, & contextibus facile deprehenditur: idcirco pluribus omissis, nonnulla tantum expressiora ex dotis q. 4. hic memorabo. Primum Apostoli Petri apud Clementem Romanum 10. Recognit. pag. 4. aientis: *generalis autem est, & specialis partium simul* (Dei cura, & de rebus dispositio) *hoc modo: est quasi* (seu qui) *ab initio omnia fecerit Deus, & usque ad finem per singulos quosque providentiam gerat.* Secundum Dionys. 9. de Coelesti Hierar. vers. fin. *unum enim est omnium principium, una providentia: Inferiuscule. Una quidem de omnibus altissima providentia: huc. Nos aperte, planèque docent: unam esse ad omnia pertinentem providentiam.* Non est autem una providentia omnium, & ad omnia Dei, de aliquibus per seipsum prouisoris, & delegati ab ipso mandatarij providentia de aliis: nec tota Dei, & altissima: si naturæ creatæ providentia est, ut pater de diuin. nominib. 6. 7. vers. fin. *Omnium est arifex* (Dei scientia) *& semper omnia componit: estque causa indissolubilis coherentia, & ordinis omnium: sineque priorem, cum consequentium principis semper conellit: & unam universi conspersionem concentumque pulcherrime efficit: quid clarius? Hoc forte ex cap. 8. post med. diuinæ enim iustitiæ (accommoda rebus providentia) omnia disponit, & determinat: omniaque, non consula inter se, nec permixta custodiens, is, qui sunt, omnibus, quæ cuique accommodatum est, tribuit pro eis, quæ unumquodque eorum quæ sunt, attingit, diseminate.*

2. Addendi hic sunt innumeri Patres citati a nobis quæst. 4. certam. 2. n. 9. huic veritati, & sententiæ Dionysij consentientes: item testimonia omnia Patrum, qui providentiæ Dei erga omnia demonstrationes naturales nobis dederunt, recitata a nobis ea quæst. certam. 3. fere toto: omnia enim, non solum Dei erga omnia absolute providentiam, sed etiam immediatam esse expresse docent, & ostendunt. Reolenda hic sunt Augustini Plo-
tino Platonico hac in re consentientis verba data q. 4. cert. 4. n. 1. Platonis, & Aristotelis, qui hanc veritatem arguerunt locis datis ibi num. 3. licet alias ab ea illos desillisse constet. Data insuper ex eodem Augustino ibi demum. 4. & 7. ex Nemesio, & Anasiasio Synaita numero quinto.

CERTAMEN III.

Divine providentiæ erga cuncta creaturæ
immediatio naturali rationis lu-
minis vicina monstratur.

Pro immediata hac Dei erga res omnes providentiā per seipsum, ac non per alium, cui eam adhuc delegavit, erga aliquas exercita, totidem quot pro absoluta eius omnium earum, & singularum providentiā absolute posuimus q. 4. certam. 3. demonstrationes extant: ut sola aliqua applicatione ad rem hanc, & explicatione egeant. Prima ex communi omnium hominum sententia, & iudicio, pro sanctis quibusque in materia quævis obediendis, atque auerendis a se malis, & infauis precibus, & sacrificiis, & priuatis, & publicis ad Deum recurrentium, & pro obtentis bonis, & malis ad mandatis gratias eidem agendum: si enim eorum omnium eorum omnium providentiā immediatam ad Deum per seipsum non spectaret, sed ad orandum alium, penes quem tota eorum immediata cura esset prouisorum, & ad quem (ni simulator deceptorque esset) oratus semper remitteret aliquando Deus, ne tam diu abertaremus, ipsumque oraremus, fatigaremque precibus importunis. Reolenda verba eo certam. 4. recitata numero 1. ex Nemesio, Tertulliano, & Cypriano numero 2. quorum singulis fere hæc diuine in res omnes, & singulas immediatio conuenit.

2. Demonstratio secunda ex partium vniuersi adeo inter se dissimilium substantia, magnitudine, figura, natura, qualitatibus, & temperamento, motu, inuicem contrariarum, & pugnantium, consonantia, & concordia, qua permanent, & perpetuo imperfectissimum vniuersi ordinem conseruat, ac persistunt immediationem providentiæ Dei in creatura, & singula omnia ostendunt. Hanc demonstrationem, & vniuersum, & speciatim in creaturis aliquot expendebam, certam. illo 4. a num. 3. ad 5. inclusiue, ex Aristotele, Athanasio, Eusebio, Boetio, Augustino, quorum verba etiam singula huius demonstrationis pro immediatione providentiæ Dei in omnia robur mirificè explicant, & ediderunt; stat autem in eo: quod partium, adeo diuersarum, & contrariarum, atque inter se pugnantium, ordo, ut per se tam diu, & persistat non minore prudentia, consilio, arte, potentiaque indigeat, quam ea, qua primo inter adeo diuersa, aduersa, & mutuo pugnantia constitutus est: immo, cum pugna, & strages diuturnitate pugnandi incalescant natura sua, & augeantur, maiore arte, & potestate opus esse videtur, ut in pace, & ordine constanter sint, quam, ut primo in eis constituerentur, ni Dei conditoris ars, & potentia ultra eius constitutionem esset infuit maior: si ergo ab immediata providentiā, & cura huius ordinis seruandi Deus, cui conditor, abscedit, ea creaturis aliquot mandata (vni quippe nequit: quia non esset creatura sed Deus, ut argum inferius) elige ergo huic curæ, & providentiæ rerum conditarum mandandæ quas velis creaturas, & Angeli quidem quos elegit Plato videntur aptiores.

3. Sed cum plures sint, ac liberi, atque parti creaturarum alter, alter vero parti alteri tantum (sic alij & alij) providentiæ huius immediatæ commodiore partitione prouideat: nullus ex eis commodo, & perfectio ordine vniuersi (cuius seruandi cura penes ipsum nec est, nec, nisi cura, & providentiā de omnibus, cuius incapax singulis quisque est, haberi potest) consulet; sed partium quisque suarum studio, & cura commoda vniuersi negliget: præterquam, quod ex sola arbitrij, & voluntatis diuersitate certa adeo constans, & statæ eorum circa ordinem, & dispositionem rerum, conuenientia, atque ordo ipse rerum constans, fixusque est, nulloquam foret; licet alter alteri vicissim suarum partium in hoc, vel illo ordine seruando: immo, & vniuersi conuenientiam ostenderet. Denique: cum hic ordo in rebus plerisque corruptibilibus sit, oporteatque in pereuntium, ac deficientium locum alia, & alia indiuidua, in quibus, & species, & vniuersi ordo, ac splendor conseruetur, denud, & continua in dies producta succedere: oportebit etiam deputatis Angelis immediatis rerum prouisoribus ea producendi independentem à Dei actiuitate, & concursu etiam communicari potestatem; quod cum prædicato creaturæ, essentia sua à Deo in essendo, & operando dependentis, omnino repugnat.

4. Sin verò cum Aristotele & Durando naturæ creatæ immediatam rerum omnium providentiā, vel partem, vel in totum, delegatam à Deo manis, ut corruptibilium, & sublunarium celo, vel rei cuiusvis naturali impetui, & naturæ inclinationi: cum ea rationis incapacia sint, & providentiæ (que non nisi ex ratione, consilio, & deliberata pro occurrentia euentuum, & circumstantiarum esse potest) incapacibus providentiā alleris delegaram. Rursus nuper factas impugnaciones omnes maiori impetu in te currentes durius excipies. Equis enim cuiusque proprii commodi naturam cuique effrenem inclinationem ad vniuersi commodum temperabit? Equis moderabitur potentioris contrariæ partis vires, ne absumant aduersam debiliorem, ordoque & perfectio vniuersi nusquam cesset, & constans ac perpetuus persistat? An irrationalia, & in anima sua comitia perpetua habent sententiam dicunt, ut plurium suffragij vniuersi ordo continuus perseueret? Quis demum actiuorem, potentiorumque partem orabit, & apud ipsam intercedet, ut actiuitatem suam moderetur, atque à nativo temperet impetu, ut debilior aduersa perseueret? Mitto delegationem agendi independentem à Deo irrationalibus, immo insensibilibus, & inanimis etiam cunctis necessariam, ut immediata rebus cunctis seu vniuersæ naturæ, providentiā delegetur, ut nuper ostendi: quod sane in

hia

his multo dissonantius, & absurdius est, ac repugnantius. Demonstratio hæc illa Iobi 34. emphatica interrogatione continetur: *quem posuit super orbem terra, quem fabricatus est.*

5. Tertia demonstratio sit ex prima rerum omnium conditione seu creatione, quæ per Philosophos omnes, non Atheos, & Doctores Catholicos à Deo omnium primo conditore est, atque proximis etiam Iobi verbis attingitur: etenim rebus productis per se ipsum providere eius est, qui primo eas produxit, easque alterius curæ relinquere, cum eis possit se ipso providere est prorsus indecens, & vitiosum: atqui Deo primo rerum omnium conditore defectus potentia ad providendum per se ipsum non est: ergo eas, vel earum aliquas, curæ ac providentiæ cuiusvis alterius remittere, ac non per se ipsum providere, indecens, ac vitiosum Deo esset, ac subinde impossibile. Hoc argumentum ita instruebant eo certam. 3. num. 9. Athenagoras Ambros. & Damascenus maiorem eius, nativæ etiam brutorum providendi filii quos genuerant indefectibilique inclinatione, demonstrans. Et quidem feminas, & viros, qui genitos, recensque natos filios aliis alendos, educandos, & de necessariis providendos exponunt, impios scelestos iudicamus: nec ipsi à nostri omnium iudicio discordant, clanculum semper, etiam non turpiter genitos, ita exponant. Gregorius item Magnus inibi recitatus expressius *Deum per se regere, quod per se creavit*, dixit, & confirmavit: atque ab opposito eam demonstrationem instruebat, ibi etiam recitatus Nemesius. Monui autem ibi num. 8. hanc demonstrationem, non ex eo solum, quod res primo produxerit Deus procedere; sed ex eo etiam, quod tam ipsæ, quam earum ordo, & universi pulchritudo persistant. De huius enim persistentia causa providente est questio. Alias enim, cum Deus non productionis, cum rerum, tum ordinis earum solum, sed, & utrumque vel servandi; vel destruendi pro libito Dominus sit, absque ulla indecentia sua possit ea omnia semel à se producta non servare; sed statim pro instanti immediate sequente destruere; quare & obiectum, seu subiectum questionis, & providentiæ abolere.

6. Confirmatur; Nam rerum conservatio providentiæ effectus est: alii rerum conservatio in finem à Deo immediate, & per se ipsum est: ergo ab eius providentiâ immediata ac per Deum ipsum habita, & exercita: Minor in nostris principiis controversæ, de alterat. d. de eius successione, quo ad res naturæ suæ permanentes satis solide est fundata: nunc autem universum de rebus omnibus demonstratur: Nulla enim res, neque omnes simul sumptæ, possunt pro illo instanti se ipsas producere; nec mutuo aliæ ab aliis pro eodem instanti physice causari, ut tom. 1. de Deo vno controversæ. 1. d. 2. demonstrationem præcipuam à priori de existentia causæ primæ instructentes ostendebamus: atqui physica rerum conservatio est physica rerum pro instanti, quo conservantur productio: ergo nullius conservatio, pro quovis instanti est vel à se ipsa, vel ab alia mutuo & vicissim, sed immediate à Deo. Hoc argumentum errorem Aristotelis de immediate providentiâ à sola natura evidenter confutat: æquæ atque Atheos primam causam negantes citato loco confutabat: secus autem eos, qui Deum immediate ac per se, vel Angelis, vel corporibus celestibus providere dicant, & per alterutros subalternos, quorum primum instans Plato, secundum aliquando docebat. Nam hi iam primam causam conservantem, sicuti & primam producentem (quod solum eo argumento demonstratur) assignant, ceterum aliunde impugnat error iste: quia cum plurium novæ productiones ad providentiam spectent, quicunque immediati soli aliarum rerum prouisores sint, & plurium conditores, & primo conditores adæquatè & adæquatè erunt: unde, nec Deus omnium conditor (ut fides docet, & non Athei adversarii admittunt, & ratio naturalis demonstrat à nobis in Physicis controversæ, de actione creata, & concursu Dei instructa) habendus, dicendusque erit.

7. Quarta denique demonstratio, & à priori fit. Est Deus: ergo omnium quæ in mundo sunt curam, & providentiam per se se, ac immediate gerit. Probatur con-

sequentia, quia per se ac immediate cunctis providere, ac eorum conservantem, & commodis providendis satisficere perfectio sine ulla vmbra imperfectionis, aut repugnantia est: ergo & Deo digna. Atqui Deus eandem in omnia se digna necessario habet: ergo habet omnibus rebus immediate, & per se ipsum providere. Maior quatenus imperfectionem, & repugnantiam omnem ab immediate providentiâ excludit claret ex solutiōne data fundamentis Aristotelis, & Platonis certum. 1. numer. 7. Quoad positivam verò perfectionem cuiusmodi providentiæ immediatæ prouisorius cunctarum per se ipsum demonstratur. Quia cunctis per se ipsum attendens, quin eorum multitudine fatigetur, aut attentione, aut cura aliorum ab aliorum cura, & attentione, vel passus distrahatur, vel tanti illum de illa remittat, nulla locorum intercapedine potentiam debilitat, aut temporum vicissitudine, & distantiis frangi providentem eius virtutem, summa, solumque Deo digna perfectio eliqua quæ, vel spatiis lassaretur, temporibus langueretur, providendorum multitudine distraheretur, atque à necessariis cuique providendorum deficeret, atque alterius cuiusvis immediata cura opus haberet, limitata, finita Deoque indigna virtus prouisiua foret. Hoc totum breuius præstet Lactantius recitatus certum. illo 4. numero 7. concludens cum qui hanc vim immediatæ rebus creatis omnibus prouisiuam à Deo tollit, nulli aliud citius præstare, quam Deum ipsum à rebus contere.

8. Probatur secundo demonstrationis huius consequentia prima Damasceni ratione alia verbis ex ipso recitatis eo numer. 7. sine viuidè satis, & acutè pressis, etenim, cum non minor scientia ars, & potentia ad conservandas, & disponendas in suos fines res omnes, quam ad eas primo producendas, atque in eos primo ordinandas requiratur, providentia omnium per se ipsum, & immediata in nullum cadere potest, quæ illa æquas cum scientia, arte, seu industria, & potentia Dei omnia producentis non habet, ac prouideat, ut etiam Deus non fit. Vel ergo, qui hanc immediatam & per se ipsum providentiâ habet, est idem ille ipse Deus, qui omnia condidit primo; vel est Deus alius. Si primum habetur intentum. Si secundum duplex adducitur in rebus Deus: quo mutuo se alter alterum rebus excludit: cum Deus essentia sua vnus sit, ac pluralitatem excludat; quare admisso alio à primo conditore prouisore per se ipsum immediato rerum, tollitur prout à rebus Deus; ac prout ab opposito consequenti huius valet evidenter consequentia Lactantii & Damasceni. Est Deus: ergo est immediatus rerum totarum prouisor per se ipsum Paulo aliter utramque consequentiâ huius demonstrationem paucis complectens Damascenus ubi proximè. Nam vel primo conditor omnium habet potestatem conservandi, & prouidendi semel à se conditis cunctis, & prouisor immediatus & per se ipsum, quam assignaueris primo prouisor omnium providendi, vel quivis eorum alterius tantum manens obediendi habet facultatem. Si primum, vel duos Deos rationis cum vnum sufficiat, ac non necessarius Deus, & superfluous rebus Deus repugnat; quare, & repugnat obinde utrumque, & ob proximè datam rationem, vel vnum tantum Deum per se ipsum, & immediatè rerum omnium conditorem, & prouisorem admittimus, ut contendimus. Si autem neuter habet utrumque meriti parem facultatem, debilitat, inquit, Damascenus, utrumque subiaceret; quare & neuter Deus foret.

9. Fuitis questionem hanc de immediatæ Dei per se ipsum erga res creatas omnes, & singulas providentiæ suæ de modo, quo Deus cunctis providat per se ipsum sum: atque naturales demonstrationes à Patribus, vel tactas, vel expressas, & sub his terminis ab illis, & mediata Dei, & per se ipsum providentiæ ab illis, & scholasticis omittas, ne modus hic immediatæ Dei, & per se ipsum providentiæ demonstratus à Patribus, & scholasticis, absolute demonstrabilis à minus doctis vel dubitaretur, vel non crederetur, ob illud Regis Persarum (quo Aristoteles Philosophorum Princeps conceptus est) & reliquorum Principum, qui mediata, &

lum, & per ministros suos regna gubernant: quia aliter ob mentis & potentie sue limitationem nequeunt. Ceterum, si res ipsa gubernandi per alios, & curam aliorum aliis demandandi bene, ut à Patribus inspecta, & penetrata est consideretur: cum mihi aliud sit, quam curam aliorum ministris intermediis demandare, atque à se abicere: Principes, qui provinciarum curam Ministris delegant illarum in seipsis curam, aut providentiam non referunt, sed tantam erga Ministrorum, quibus delegant ut singulorum, & singularium curam habeant, designationem, & curæ ac providentiæ ab eis habite ponendam rationem. Quo circa cum singulorum, & singularium omnium universi providentiam scriptura, Patres, & scholastici in Deo absolute asserunt, & demonstrant, immedie, & per seipsum habitam docto cuicque, & suggerunt, & evincunt. Sumus autem, cum scribimus, præsertim de re momenti tanti, & docemus, sapientibus, & insipientibus, seu minus sapientibus, ut sapientiores fiant debitorum.

10. Ne verò quispiam putet immediatam hac Dei erga omnia, & singula creata providentiam hæcenus demonstratam inferiorum aliquot creaturarum rationalium, nempe hominum, & Angelorum providentiam aboleri: adverte cum Caietano 1. part. quæstione 21. articulo 3. ex Sancto Thoma 3. cont. Gent. cap. 76. id minime ea conclusione asseri, aut intendi, neque ex demonstrata conclusione inferri: solum enim asserimus, & demonstramus rationem ordinis omnium, & singularium creaturarum in finem primarium peccare Deum esse ipsum, quin creatum aliquid pro libito, & arbitrio alteri in suum finem independentem ab ordine intrinseco Dei ordinatione, & providentia præscripto ordinare delectet, & mandet (ut Plato & Aristoteles somniant) sed iuxta ordinem à Deo singulis creatis præscriptum res gubernent, mediæque etiam à Deo cuiusque providentia destinata, Deo etiam ex eadem providentia cooperante, non quidem ex Dei indigentia, sed potius dignatione exequuntur. Eum verò à se præconceptum ordinem rationalibus creaturis, præsertim Angelis bonis, & quandoque malis, reuelat, ac servari præcipit: & in scriptura, & Patribus est frequens, & controuersia de Angelis ostendimus. Causis verò irrationalibus Physicis, ut sic loquar, præscriptæ ordinationis sue intimatione, quatenus physica aëritate & nativa inclinatione ad id agendum, quod earum conditor Deus de utraqueque vult, in sui ipsarum conditione, & ordinatione accepta pergunt. Qua sanè ratione mediare, etiam quoad externam gubernationem, & executionem, & immediatè rebus providet omnibus: quatenus gubernatione extrinseca, & executione mandatarie istæ creaturæ ordinationis diuinæ intimatione sue moralis, sue physica mediare operatur, & extrinsecè gubernat res omnes Deus: & immediatè etiam, quatenus immediatè ac per seipsum ad has omnes mandatarie creaturæ functiones voluntate sua inuat, disponit, & cooperatur.

DISPUTATIO II.

De Providentia diuinæ essentia, & diuisione.

AMETSI d. i. quæstione prima, certamine primo è vocis Etymologia, & Patrum dictis nonnullis, rudi Minerva, quid Dei providentia sit præmisimus: illius tamen essentia eis Patrum effatis, quasi involucri tradita, evolenda nunc est, atque rigore scolastico explicanda, & statuent. Deinde verò in suas speciales diuidenda, ut Christoph. de Ortiga de Deo Vno, Tomus II.

de incept, quæ disputatione Theologis vili & oportuna, opus habeant, singularem disputationem.

QVÆSTIO I.

Quibusnam Providentia Dei universim conflet?

Præsentis difficultatis Scopus, in quem, & præsens quæstio collinare debeat, in apertum producat, supponendum est: Diuinam providentiam immanentem Deo intrinsecam operationem, seu actum esse operationem, inquam, etiam veram, non tamen realem physicam, sed solum realem intentionalem, ut tom. 1. de Deo vno, controuersia secunda de Scientia Dei d. 2. quæstione prima ostendebamus, utroque vero titulo constat non, nisi in operatione, vel intellectu, vel voluntatis, vel utriusque Dei providentiam stare posse: quoniam nec purè spiritualis substantiæ (qualis Deus est) immanens alia operatio esse potest: nec operatio purè intentionalis, quæ vel intellectio, vel volitio non sit. Vnde Sanctus Maximus centur. 3. capite 13. romano quinto. Biblioth. Alexand. Aphrodisæus 1. quæstione natural. capite 75. (apud Iulium Syren 4. de providentia capite 27.) tanquam ex Aristotele per motum & vnius rei in aliam, seu propriam aliam, & creatam transmigrationem rerum in finem Dei providentiam definites, non tam essentialem definitionem diuinæ providentiæ tradere, quam eam per obiecta & effectus aliquatibus ostendere credendi sunt. De quo fusi Aureolus in primo d. 48. articulo primo: quare præsens controuersia de ea solam esse potest, an alterutra operatione intellectus, vel voluntatis Dei, an utraque diuina, erga res omnes, & singulas demonstrata d. i. consistat providentia.

CERTAMEN I.

Exactior difficultatis dirimendæ explicatio, & Doctorum sententiæ.

Præmittendum est, Providentiam omnem, ac proinde Dei, scientiam, & voluntatis actum, ut essentialem (ut minimum) conditionem seu adiectum requirere: ita ut alterutra sublata nequeat providentia subsistere. De scientia constat: quia ea sublata de mediis, & fine, atque illorum in hunc ordine, nequit esse in Deo actus voluntatis ordinandi media in finem: cum voluntas in incognitum ferri nullatenus possit: ergo, etiam in actu voluntatis ordinandi res creatas in finem, ac providendi eis de mediis adæquatè consistat, scientiam de eis essentia sua supponit. Actum verò voluntatis per eiusmodi scientiam directum, ut adiunctum essentiali providentiæ requiri, sine quo providentiam Dei esse repugnet: tametsi in ea scientia solam directum significatum essentiali stare contendas, certissimum est. Siquidem scientia illa voluntati ordinandi res in finem & mediis ad illam consequendum præluens est scientia vel simplicis intelligentiæ de possibilitate, seu media de conditionata futuritione, cum finis, tum mediis, nullatenus activa est & practica, nisi medio actu voluntatis, sed solum speculativa, & de se indifferens ad ordinandas res in finem, & providendum, seu disponendum eis media, per quæ illam consequantur consequi possint: quare eiusmodi scientia communis, & rebus à Deo proutis, 11